

Doi:

تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی، ثبات مالی و شمول مالی

زینب رحمان پور^۱

مریم امامی میبیدی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۴

چکیده

مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها از مباحث مهم اخلاق کسب و کار است که، به نقش شرکت‌ها در اجتماع توجه دارد و مجموعه وظایف و تعهداتی است که شرکت بایستی در جهت حفظ، مراقبت و کمک به جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کند، تفسیر می‌نماید. هدف اصلی پژوهش مزبور بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی، ثبات مالی و شمول مالی در بانک‌های تجاری با استفاده از روش تابلویی با اثرات تصادفی در طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ است و داده‌های پژوهش از ۱۷ بانک تجاری بوری و فرابورسی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که پس از اعمال محدودیت‌های مورد نظر انتخاب شده‌اند، جمع‌آوری شده است. در فرضیه اول، مشخص گردید که، مسئولیت اجتماعی اثر مثبت و معناداری بر عملکرد مالی در بانک تجاری داشته است و این بدان معنا است که، فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی درک مثبتی در ذهن مشتریان بالقوه ایجاد می‌کند که به جذب آنها کمک می‌کند و در نهایت منجر به افزایش عملکرد بانک‌های تجاری می‌شود و به عبارتی گزینه‌ای مثبت در جذب سرمایه‌گذاران در بازار بورس می‌باشد. در فرضیه دوم، مشخص گردید که، مسئولیت اجتماعی اثر مثبت و معناداری بر شمول مالی در بانک تجاری داشته است و افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی سبب رشد تعداد خودپردازها و تعداد شعب بانکی و در دسترس بودن خدمات بانکی و رشد شمول مالی می‌گردد. در نتایج فرضیه سوم، مشخص گردید که، مسئولیت اجتماعی اثر مثبت و معناداری بر ثبات مالی در بانک تجاری داشته و افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی سبب ارتباط قوی‌تر بین بانک و مشتریان آن شده و در نهایت رشد ثبات و پایداری مالی بانک را افزایش دهد.

۱ گروه مدیریت کسب و کار، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. faria.hedi@gmail.com
۲ گروه حسابداری، واحد شاهین شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول). m.emami@shaiu.ac.ir

نوآوری تحقیق؛ با توجه شرایط بحرانی کشور و رشد سیستم بانکی کشور به سمت بانکداری الکترونیکی بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکتی در فعالیت بانک‌ها حائز اهمیت است. بر این اساس، در این پژوهش به بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکتی بر عملکرد مالی، ثبات مالی و شمول مالی بانک‌های تجاری پذیرفته شده در بورس و فرا بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شده است.

واژه‌های کلیدی: مسئولیت اجتماعی شرکت، عملکرد مالی، ثبات مالی، شمول مالی.

۱- مقدمه

در سال‌های اخیر نقش بنگاه‌های اقتصادی با تحولات بسیار زیادی روبرو شده، به‌صورتی که، بنگاه‌های اقتصادی نه تنها باید توجه خاص به رشد نرخ سود داشته باشند، بلکه باید نظرات درخواست‌کنندگان در سطح جامعه را از جهات مختلف مدنظر قرار دهند. به لحاظ ارتباط بنگاه‌های اقتصادی با جامعه، مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و افشاجری‌های مرتبط با آن عامل ضروری است که، به تداوم شرکت‌ها منجر می‌شود. این سبب طول عمر بنگاه اقتصادی در سطح جامعه و نیز، بهره‌مندی جامعه از عملکرد بنگاه اقتصادی می‌شود، که با مسئولیت‌پذیری بنگاه‌های اقتصادی در ارتباط است. در واقع، وظیفه‌ی بنگاه‌های اقتصادی از "پرداخت سود به سهامداران" به سطوح بالاتری ارتقاء یافته است. بدین لحاظ، مسئولیت اجتماعی بنگاه‌های اقتصادی توجه به اقتصاد، قانون، اخلاقیات و انتظارات بشردوستانه بنگاه‌های اقتصادی است که تمامی ذینفعان^۱ را در بر می‌گیرد (ارس و کروتر^۲، ۲۰۰۹). دسای و اولوفسگارد^۳ (۲۰۰۶) و کیصر و تاگوردو^۴ (۲۰۱۳)، مسئولیت اجتماعی شرکت را به عنوان فعالیت‌هایی تعریف می‌کنند، که به منظور پیشرفت بعضی از اهداف اجتماعی که فراتر از اهداف مالی هستند، انجام می‌گردد. همچنین، تجربو و هاگن^۵ (۲۰۰۹) و پترسون و لیدبوم^۶ (۲۰۱۰) مسئولیت اجتماعی شرکت را بدین صورت تعریف می‌کنند: مسئولیت اجتماعی شرکت بدین مفهوم است که شرکت‌ها نسبت به همه‌ی گروه‌های سازنده در جامعه غیر از سهامداران و فراتر از آن چیزی که از طریق قانون و قرارداد اتحادیه توصیه شده، وظیفه دارند (جانسون^۷، ۱۹۸۶). نگاهی مختصر به تعاریف مختلف مسئولیت اجتماعی از دیدگاه پژوهشگران مختلف، نشان می‌دهد که نویسندگان هنوز بر سر یک تعریف واحد توافق نظر ندارند ولی از جهات زیادی شباهت‌هایی بین تعاریف مختلف مشاهده می‌شوند، ولی در مجموع می‌توان گفت تمامی تعاریف بر این اصل استوارند که مسئولیت اجتماعی، نشان‌دهنده

^۱ - ذینفعان به عنوان هر فرد یا گروهی که می‌توانند بر فعالیت‌ها، تصمیمات، سیاست‌ها، رویه‌ها یا اهداف سازمان اثرگذارند، تعریف می‌شود.

2. Aras and Crowther
3. Desai – Olofsgård
4. Kaiser – Taogourdeau
5. Tjerbo – Hagen
6. Pettersson – Lidbom
7. Jensen

وظایف سازمان‌ها نسبت به کلیه ذینفعان‌شان است (رازلی و آرشه^۱، ۲۰۱۴). ارزیابی عملکرد مالی شرکت به سبب جدایی مدیر از مالک، یکی از موضوعاتی است که در حسابداری مدیریت با استفاده از «تئوری نمایندگی» همواره به آن توجه شده است. ذینفعان مختلف، به ویژه سهامداران درصدد هستند در شرکت‌هایی سرمایه‌گذاری کنند که عملکرد مناسبی دارند و از لحاظ عملکرد به دنبال شرکتهای برتر هستند (سرینوآسان^۲، ۲۰۱۷) شمول مالی، یکی دیگر از اهداف مهم سازمان‌های بخش مالی محسوب می‌شود. تحقیقات در مورد شمول مالی هنوز در مرحله نوظهور قرار دارد. رازک^۳ (۲۰۱۴) دریافت که شمول مالی کمک می‌کند تا شکاف بین فقیر و غنی کاهش یابد و به ثبات اجتماعی کمک می‌کند. بک و همکاران^۴ (۲۰۰۷) اشاره کردند که کاربران با کمک شمول مالی، می‌توانند به خدمات مالی بیشتری دسترسی پیدا کنند. آلینگهام و ساترمو^۵ (۲۰۱۹) اضافه می‌کنند، شمول مالی راهی برای ثبات مالی را فراهم می‌کند. زیرا پیش‌بینی می‌شود، تعداد بیشتر سپرده‌های بانکی باعث افزایش ثبات در بخش بانکی شود. از این رو، شمول مالی به افزایش رشد اقتصادی و کاهش فقر کمک می‌کند.

دیدگاه سنتی این شرکت خاطر نشان می‌کند که مسئولیت اصلی آن، حداکثر رساندن ثروت سهامداران می‌باشد و فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت به عهده سازمان‌های تجاری نیست، بلکه برعهده جامعه و افراد قرار دارد (فریدمن^۶، ۱۹۷۰). هرگونه فعالیتی که به سودآوری شرکت کمک نمی‌کند، باید حذف شود. از سوی دیگر، کارول^۷ (۱۹۷۹) استدلال می‌کند که مسئولیت هر سازمانی، صرفاً تأمین انتظارات اقتصادی نیست بلکه شرکت در فعالیت‌های بشردوستانه و اخلاقی است، زیرا این کسب و کارها بخشی از جامعه هستند. ال کال و همکاران^۸ (۲۰۲۰) اظهار نمودند که مسئولیت اجتماعی شرکت با افزایش قدرت مالی شرکت‌ها، یک مزیت رقابتی به دست می‌آورد، این بدان معناست که مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر مثبتی بر عملکرد مالی دارد که مربوط به نظریه سهامداران است (تورکر^۹، ۲۰۰۹). در نظریه ذینفعان رمز موفقیت یک بنگاه اقتصادی به ارتباط بهینه مابین مدیریت بنگاه با سهامداران توجه خاص دارد (اکتاس و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۹). از طرفی، هووانگ^{۱۱} (۲۰۲۰) اشاره به آن دارد که، شرکت‌های دارای مسئولیت اجتماعی بالا با ارائه سود سهام بیشتر به سهامداران، مسائل نمایندگی را مدیریت می‌نمایند. گلوب و بارتلت^{۱۲} (۲۰۰۷) پیشنهاد می‌کنند که مسئولیت اجتماعی شرکت باید به عنوان یک

1. Razalli, F. & ARashad

2. Serinioasan

3 - Razek

4 - Baker et al

5 - Alingham and Sandmo

6 -Friedman

7 -Carroll

8 - El Kalak et al

9 - Turker

10 - Aktas et al

11 - Hoang

12 - Golob and Bartlett

ابزار سرمایه‌گذاری تلقی شود، نه به عنوان یک هزینه. از این رو انتظار می‌رود که سازمان‌های تجاری هزینه بیشتری را صرف فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت کنند. بر این اساس، ساختار این مقاله بدین شرح است که، ابتدا مبانی نظری و پیشینه تحقیق بیان می‌شود و سپس، الگوی تحقیق برآورد شده و در نهایت، نتایج تحقیق تفسیر می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در ارزیابی‌های گذشته، پایه‌ی ارزیابی عملکرد شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی استفاده از شاخص‌های مالی و ارزیابی دارایی‌های مشهود شرکت بوده، در حالی که، در سال‌های اخیر پایه‌ی ارزیابی، ارزیابی دارایی‌های نامشهود است. از نظر دیدگاه مبتنی بر منابع، منابع بنگاه اقتصادی به عنوان یکی از مهم‌ترین محرک رقابت و عملکرد مدنظر قرار می‌گیرد. منابع شامل؛ دارایی‌های مشهود و دارایی‌های نامشهود در درون بنگاه اقتصادی است که، به صورت پهنه و اثربخش در جهت اجرای برنامه‌های سودآور و رقابتی بطور خاص مدنظر قرار می‌گیرد. مهم‌ترین عوامل نامشهود عامل توسعه در اقتصاد دانش محور است که، برنامه‌های استراتژیک و راهبردی را در اختیار بنگاه اقتصادی قرار می‌دهد (ریاحی بلکویی، ۱۳۸۱).

در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی ارزیابی عملکرد بنگاه اقتصادی حائز اهمیت است، مهم‌ترین هدف هر بنگاه اقتصادی خلق ارزش است؛ به عبارت دیگر اگر یک موسسه مالی در ایجاد ارزش ناتوان بوده و یا ملاحظات برخی از ذینفعان را بر دیگری ترجیح دهد، در شرایط رقابتی پایدار نخواهد ماند. در این شرایط نسبت‌های مالی را می‌توان ابزاری در راستای اندازه‌گیری این هدف دانست (پورزندگی و همکاران، ۱۳۹۲). در حسابداری، اطلاعات لازم برای بررسی و تصمیم‌گیری در صورت‌های مالی جمع‌آوری می‌شود، اساس حمایت از علم حسابداری، تأثیر این علم در شکل‌گیری قضاوت و تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران است. این گروه در پی اطلاعاتی هستند که، به وسیله آن ارزیابی مخاطره و بازده مورد انتظار سرمایه‌گذاری امکان پذیر شود (اعتمادی و تاروردی، ۱۳۸۵).

شمول مالی به دسترسی و استفاده فعالانه از محصولات و خدمات مالی در چارچوب یک سیستم مالی رسمی توسط همه گروه‌های جامعه اشاره دارد. این مفهوم گسترده وسیعی از خدمات مالی از جمله پرداخت‌ها، حساب‌های سپرده، اعتبارات، بیمه، صندوق‌های بازنشستگی و بازارهای اوراق بهادار را شامل می‌شود. در عین حال، این مفهوم می‌تواند برای افراد و بنگاه‌ها به صورت متمایز تعریف گردد. در بسیاری از بخش‌ها، دسترسی گسترده‌تر به خدمات مالی به افراد و بنگاه‌ها اجازه می‌دهد تا از فرصت‌های کسب و کار بهره‌مند شوند، در تحصیلات سرمایه‌گذاری کنند، برای بازنشستگی پس‌انداز کنند و یا ریسک‌ها را پوشش دهند. با این حال، تحقق شمول مالی همواره آسان نیست و ممکن است با چالش‌هایی مواجه باشد. به طور مثال، دسترسی افراد به حساب‌های بانکی جدید همیشه به معنی استفاده منظم از آنها نیست. در حقیقت، بایستی توجه داشت که میان استفاده از خدمات مالی و دسترسی به آنها تمایز اساسی وجود دارد. برخی افراد یا بنگاه‌ها ممکن است به این خدمات دسترسی داشته باشند؛ اما از آنها

استفاده نکنند. برخی دیگر ممکن است دسترسی غیرمستقیم داشته باشند؛ به طور مثال از حساب بانکی سایر افراد استفاده کنند. اما سایرین ممکن است یا به دلیل عدم نیاز به خدمات مالی یا به دلایل فرهنگی و مذهبی از این خدمات استفاده نکنند. دسته اخیر، شامل بنگاه‌های فاقد پروژه‌های سرمایه‌گذاری و افرادی که معاملات نقدی را ترجیح می‌دهند، می‌شود. برخی از افراد یا بنگاه‌ها نیز ممکن است به صورت غیرداوطلبانه مشمول استفاده از خدمات مالی نباشند. این دسته شامل چندین گروه می‌شود که یکی از مهمترین این گروه‌ها شامل افراد و بنگاه‌هایی است که به دلیل درآمد ناکافی یا تحمیل ریسک‌های بالا، از منظر بازارها و مؤسسات مالی تجاری شرایط مطلوبی برای برخورداری از فرآیندهای بانکی را ندارند. باید توجه داشت که در این مورد، عدم استفاده از خدمات مالی، ناشی از شکست دولت یا بازار نیست. سایر گروه‌های این دسته افراد یا بنگاه‌هایی که به صورت غیرداوطلبانه مشمول استفاده از خدمات مالی نباشند. ممکن است به خاطر تبعیض، فقدان اطلاعات، قصور در اجرای قرارداد، محیط اطلاعاتی ضعیف، نامناسب بودن محصولات مالی، محدودیت‌های قیمتی به دلیل نقص بازار، مقررات ناآگاهانه یا برداشت سلیقه‌ای و سیاسی از مقررات باشد. خارج شدن بخش عمده‌ای از جمعیت از شمول مالی به دلیل قیمت‌های بالا، نشانه‌ای از زیرساخت‌های فیزیکی و نهادی توسعه نیافته، محدودیت‌های مقرراتی یا فقدان رقابت است. بنابراین، اتخاذ برخی سیاست‌ها می‌تواند به آن دسته از افراد که با وجود بیشتر بودن منفعت نهایی استفاده از خدمات مالی نسبت به هزینه نهایی ارائه این خدمات برای آنها، به دلیل محدودیت‌های مذکور از شمول مالی خارج شده‌اند کمک کند. در این میان باید توجه داشت که شمول مالی بیشتر، لزوماً بهتر نیست. به بیان دیگر هنگامی که اعتبارات به سرعت رشد می‌کند، افزایش شمول مالی ممکن است باعث بروز شرایط نامطلوبی شود، زیرا همه خدمات مالی برای همه افراد مناسب نیست و ریسک استفاده بیش از حد به ویژه در خصوص اعتبارات وجود دارد. افزایش اعتبارات بدون توجه کافی به پایداری مالی ممکن است به بحران تبدیل شود. یک نمونه از پیامدهای این اتفاق، بحران وام‌های رهنی درجه دو در دهه ۲۰۰۰ میلادی در ایالات متحده آمریکا است؛ عامل اصلی وقوع این رخداد، اعطای اعتبارات بیش از حد به وام‌گیرندگان بی‌اعتبار و سهل‌گیری در خصوص استانداردهای وثیقه یا ضمانت وام‌های رهنی بود. در هند نیز اعطای اعتبارات بیش از حد، باعث ایجاد بحران در حوزه تأمین مالی خرد در سال ۲۰۱۰ شد. به دلیل رشد سریع وام‌ها، مؤسسات تأمین مالی خرد هند طی سال‌ها سوددهی بالا را گزارش می‌دادند؛ اما این موضوع به شکل بدهکاری بزرگ در میان مشتریان بروز یافت. این دو مثال که به صورت ساده مطرح گردید، بیانگر این نکته مهم است که معضلات اجتماعی ریشه‌دار، تنها با تزریق اعتبارات قابل حل نیستند. در حقیقت، تلاش‌هایی که برای ترویج شمول مالی انجام می‌شود، اگر به صورت مناسب نباشد، می‌تواند اثرات نامطلوبی از جمله نکول اعتبارات را به همراه داشته باشد (آیسه و همکاران^۱، ۲۰۲۰).

شناسایی رابطه میان شمول مالی و ثبات مالی و اقتصادی از اهمیت بسیاری برخوردار است و می‌تواند اطلاعات مفیدی را جهت تنظیم، طراحی و به کارگیری سیاست‌ها و نیز جلوگیری از وقوع بحران‌های مالی فراهم کند. در

^۱ - Ayse et al.

واکنش به بحران مالی جهانی، برنامه‌های سیاستی متنوعی در زمینه مالی برای دستیابی به ثبات مالی در سطح اقتصاد کلان صورت گرفت. همزمان، سیاست گذاران تلاش‌های گسترده‌ای نیز برای شناسایی سیاست‌هایی که منجر به ارتقاء شمول مالی می‌شود، انجام داده‌اند. علی‌رغم برخی هماهنگیها در سطح کشورها و جهان، این دو مجموعه سیاست در برخی مواقع به صورت موازی دنبال شده و روابط مثبت و منفی بین شمول مالی و ثبات مالی اقتصاد کلان نادیده گرفته شده است (کاجوله و ماندیپ^۱، ۲۰۱۶).

البته، در خصوص ارتباط میان شمول مالی و ثبات مالی دیدگاه‌های متناقضی نیز وجود دارد. بلایندر^۲ (۲۰۱۴) و جوسلین و همکاران^۳ (۲۰۱۲) معتقد است، که شمول مالی بیشتر از طریق رشد سریع و غیرمسئولانه اعتبارات، باعث به خطر انداختن ثبات مالی می‌شود. گسترش سریع بخش‌های فاقد نظارت و کنترل در یک سیستم مالی ممکن است ثبات واسطه‌های مالی قانونمند و تحت نظارت را نیز مختل کند. در حقیقت، منافع حاصل از مشارکت در دوره‌های باثبات می‌تواند به هزینه‌های جانبی منفی در دوره‌های بحران تبدیل شود. دیدگاه دیگر این است که شمول مالی بیشتر، چندان باعث افزایش ریسک‌های سیستمی نمی‌شود. زیرا شمول بیشتر، تنها باعث قرار گرفتن در معرض تعداد زیادی از متغیرهای محدود می‌شود که با ابزارهای موجود بطور نسبی قابل مدیریت و کنترل است. با این وجود، از آنجا که شمول مالی بر اثربخشی سیاست پولی موثر است، ممکن است چالش‌هایی را برای بانک‌های مرکزی ایجاد کند. در مقابل رویکردهای فوق، دیدگاه‌های دیگر بیان می‌کند که بهبود شمول مالی می‌تواند بطور مستقیم و غیرمستقیم موجب افزایش ثبات شود. همانند مطالعه‌ی هاوکینز و همکاران^۴ (۲۰۰۱) که استدلال می‌کند، بهبود دسترسی به منابع مالی، ثبات مالی را هم در کوتاه مدت و هم در بلندمدت افزایش می‌دهد. وی پیشنهاد می‌کند که برای بهبود دسترسی و ثبات به صورت همزمان، یک سیستم بانکداری که در آن انواع مختلف بانک‌ها، تنها تعداد محدودی از خدمات (به طور مثال سپرده) را ارائه دهند، ایجاد شود. در این چارچوب، پراساد و میلز^۵ (۲۰۱۰) اعتقاد دارد که شمول مالی بیشتر در پس‌اندازها، منابع مالی مورد نیاز برای سرمایه‌گذاری را با کاهش اتکا به منابع مالی خارجی بهبود می‌دهد، که این امر به ثبات بیشتر منجر می‌شود. در سال‌های اخیر از نظر کلی، مسئولیت اجتماعی معرف؛ تمامی فعالیت‌های صاحبان سرمایه و بنگاه‌های اقتصادی است که، در سطح جامعه موثر هستند و این قابل تامل و حائز اهمیت است.

با توجه به توضیحات مسئولیت اجتماعی را می‌توان بدین صورت تعریف نمود: "مسئولیت اجتماعی، تمامی وظایف و تعهداتی است که باید بنگاه‌های اقتصادی در جهت حفظ، مراقبت و یاری به جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌نمایند، انجام دهند" و همچنین مطالعه‌ی درک فرنچ و هینر ساورد^۶ (۱۹۹۸) در کتاب فرهنگ مدیریت،

¹ - Kajole and Mandeep

² -Blinder

³ -Josselin et al

⁴ -Hawkins et al

⁵ - Prasad and Mills

⁶ - Derek French and Heiner Savard

مسئولیت اجتماعی^۱ وظیفه‌ای است بر عهده بنگاه‌های خصوصی، که باید تأثیر بدی بر زندگی اجتماعی که در آن کار می‌کنند، نگذارند". اهم این وظایف عبارت است از؛ حفظ محیط زیست، عدالت در استخدام، رعایت اخلاق حرفه‌ای و توجه به حفظ کیفیت محصول که می‌تواند عوامل مقبت در رشد جامعه باشد.

در علم مدیریت استراتژیک نیز مسئولیت‌های اجتماعی در بخش عام به اصول اخلاقی و در بخش خاص توجه خاص به برنامه‌ریزی استراتژی بهینه مبدل شده است. البته در مورد مسئولیت اجتماعی نظرات مخالف و موافق وجود دارد. فریدمن یکی از علمای طرفدار اقتصاد آزاد با مسئولیت اجتماعی مخالف است و آن را با مکانیسم‌های اقتصاد آزاد تضاد می‌داند. فریدمن (۱۹۷۰) سیاست‌هایی همچون؛ کاهش قیمت محصولات برای کاهش نرخ تورم، کاهش نرخ بیکاری از طریق رشد استخدام‌ها و توجه به محیط زیست را مخالف حقوق صاحبان سرمایه و سهامداران می‌داند و مسئولیت اجتماعی یک نظریه تخریب‌گر است که، به کارآیی اقتصادی بنگاه آسیب می‌رساند، وی معتقد است؛ باید مسئولیت اجتماعی بنگاه اقتصادی در راستای استفاده از امکانات جامعه برای فعالیت‌های سودآور با توجه به بازارهای رقابتی استفاده شود. اما، کارول (۱۹۷۹) به‌عنوان یکی از طرفداران مسئولیت اجتماعی معتقد است؛ که مدیران یک بنگاه اقتصادی، باید به چهار مسئولیت اقتصادی، حقوقی، اخلاقی و فداکاری توجه خاصی باید داشته باشد و معتقد است که، مسئولیت اخلاقی و فداکاری در زمان حال به شکل‌گیری مسئولیت‌های حقوقی و اخلاقی در آینده تبدیل شود و عدم توجه به مسئولیت اجتماعی سبب دخالت دولت و کاهش کارآیی اقتصادی می‌شود. البته، شکل‌گیری نظریات فریدمن و کارل بر پایه‌ی مسئولیت‌های اجتماعی براساس سود بنگاه‌های اقتصادی مطرح می‌شود (کورنال^۱، ۲۰۱۴).

ریناویانتی و همکاران^۲ (۲۰۲۲)، در مقاله‌ای به بررسی یکپارچه‌سازی مسئولیت اجتماعی شرکت در عملکردهای تجاری و تأثیر آن بر عملکرد شرکت: شواهدی از صنعت تولید اندونزی بر روی ۴۳۵ شرکت در بازه زمانی ۲۰۱۵-۲۰۱۹ با استفاده از روش تابلویی با اثرات تصادفی نموده‌اند. نتایج این تحقیق مبین آن است که، یکپارچه‌سازی مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر قابل توجهی بر عملکرد مشتری، کارمند، عملیاتی و مالی داشته و رابطه بین یکپارچگی مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی می‌تواند توسط مشتری، کارمند و عملکرد عملیاتی میانجی‌گری شود و نیز یکپارچه‌سازی مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر بالایی بر عملکرد مشتری و مالی در صنایع غیر حساس به محیط‌زیست نسبت به صنایع حساس به محیط‌زیست دارد.

ظفر و همکاران^۳ (۲۰۲۲)، به بررسی ارتباط مسئولیت اجتماعی شرکتی در بازه مالی بانکداری اسلامی در بانک‌های پاکستان طی سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۱۷ با استفاده از روش رگرسیون حداقل مربعات معمولی پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق حاکی از آن بوده که، بین مسئولیت اجتماعی شرکتی و عملکرد مالی بانک‌های اسلامی، منطبق با نظریه ابزاری- سهامدار، رابطه مثبت معناداری وجود داشته و این سبب آن می‌شود که، بانک‌های اسلامی، که

^۱ - Kornal

^۲ - Rinawiyanti et al

^۳ - Zafar et al

مسئولیت اجتماعی شرکتی را به‌طور گسترده تضمین می‌نمایند، عملکرد مالی خوب و تأثیر مثبتی بر سهامداران خود دارند. از این رو، مشارکت بانک های اسلامی در مسئولیت اجتماعی شرکتی بازده ایزاری را به‌همراه دارد و هزینه نیست.

باپات و آپادحیای^۱ (۲۰۲۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان پیامدهای ابتکارات مسئولیت اجتماعی شرکتی بر مشارکت کارکنان ۲۳ سازمان مربوط به ۱۰ بخش اصلی صنعتی هند با استفاده از روش تابلویی اثرات تصادفی پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق حاکی از این است که، تاثیر ابتکارات مسئولیت اجتماعی شرکتی بر مشارکت کارکنان مثبتی داشته است.

کریمی و نصیرزاده (۱۴۰۲)، در مقاله‌ای به بررسی افشای مسئولیت اجتماعی، آگاهی بخشی قیمت سهام با تاکید بر نقش حاکمیت شرکتی بر روی ۱۸۶ شرکت با استفاده از روش تابلویی پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که؛ بین مسئولیت اجتماعی شرکت و اطلاع‌رسانی قیمت سهام و حاکمیت شرکتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین نقش میانجی حاکمیت شرکتی مورد تأیید است. همچنین، در شرکت‌های با مسئولیت اجتماعی بالاتر، تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت و حاکمیت شرکتی بر اطلاع‌رسانی قیمت سهام قوی‌تر است.

امری اسرمی و همکاران (۱۴۰۲)، در مقاله‌ای به بررسی اثر قدرت و دانش مالی مدیرعامل بر رابطه بین ریسک سازمانی و عملکرد بر روی ۱۰۲ شرکت با استفاده روش تابلویی با اثرات ثابت پرداخته‌ان. نتایج این تحقیق معرف آن است که، ریسک سازمانی با عملکرد شرکت رابطه منفی و معنادار دارد و با افزایش ریسک‌های شرکت، عملکرد شرکت ضعیف و بازدهی کاهش می‌یابد. قدرت مدیرعامل با عملکرد شرکت رابطه منفی و معنادار دارد و این سبب آن می‌شود که، قدرت مدیران عامل با وظیفه دوگانه، زمینه فرصت‌طلبی آنها را در جهت منافع خودشان فراهم می‌کنند. دانش مالی مدیران عامل با عملکرد شرکت رابطه مثبت و معناداری دارد و عامل دانش مالی موجب بهبود مکانیزم‌های راهبری شرکتی و بهبود عملکرد شرکت می‌شود. اما، قدرت و دانش مالی مدیران عامل بر رابطه ریسک سازمانی با عملکرد اثر نداشته است.

یزدی و همکاران (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان نقش نفوذ ذی‌نفعان بر رابطه بین قدرت مدیرعامل و مسئولیت اجتماعی شرکت در ۱۷۲ شرکت در بازده زمانی ۱۳۹۴-۱۳۹۸ با استفاده از رگرسیون خطی چند متغیره بررسی نموده‌اند. نتایج حاکی از آن است که، بین قدرت مدیرعامل و مسئولیت اجتماعی شرکت رابطه مثبت و معنادار وجود داشته داشته و تاثیر نفوذ ذینفعان در رابطه بین قدرت مدیرعامل و افشای مسئولیت پذیری اجتماعی را تشدید می‌نماید.

دعائی و روحانی (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای تحت عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و محدودیت مالی با توجه به چرخه عمر و نقش تعدیل‌گری شرکت‌های وابسته به دولت در ۱۴۱ شرکت طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۷ با استفاده از رگرسیون لجستیک بررسی نموده‌اند. با توجه به تقسیم‌بندی چرخه‌ی عمر شرکت‌ها به سه گروه در حال رشد،

^۱ - Bapat and Upadhyay

بالغ و در حال افول مشخص گردید که، بین مسئولیت اجتماعی و محدودیت مالی در مرحله رشد شرکت رابطه منفی و معناداری وجود داشته و بین مسئولیت اجتماعی و محدودیت مالی در مرحله بلوغ و افول شرکت رابطه منفی و معناداری وجود دارد و نیز شرکت‌های وابسته به دولت هیچ اثر معناداری در رابطه بین مسئولیت اجتماعی و محدودیت مالی ندارند.

فرضیه های پژوهش

فرضیه اول: بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی بانک‌های تجاری رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین مسئولیت اجتماعی و شمول مالی بانک‌های تجاری رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین مسئولیت اجتماعی و ثبات مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

به لحاظ این که در این پژوهش رابطه بین متغیرها بررسی می‌شود، پژوهش مزبور همبستگی توصیفی است و نیز، این پژوهش می‌تواند در فرایند تصمیم‌گیری استفاده شود. پس، پژوهش کاربردی نیز می‌باشد. از طرفی، این پژوهش از لحاظ نوع داده‌ها، اسنادی و از لحاظ زمان اجرا، پس‌رویدادی می‌باشد. داده‌های مورد نیاز برای جامعه آماری این پژوهش طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ از صورت‌های مالی حسابرسی شده بانک‌های پذیرفته شده در بورس و فرا بورس اوراق بهادار تهران، نرم افزار ره آورد نوین، کدال، تدبیرپرداز که دارای شرایط زیر می‌باشند:

- ۱) در طول دوره تحقیق فعالیت داشته و دارای اطلاعات و صورت‌های مالی حسابرسی شده باشند.
- ۲) نسبت بدهی بیش از ۱ نداشته باشند.
- ۳) حقوق صاحبان سهام آنها منفی نباشد.
- ۴) ارزش افزوده منفی نداشته باشند.
- ۵) سال مالی آنها منتهی به ۲۹ اسفند باشد.

بنابراین، مطابق جدول ۱، جامعه آماری ۱۷ بانک تجاری است که، بانک ملت، بانک تجارت، بانک صادرات، بانک پارسیان، بانک پاسارگارد، بانک سینا، بانک اقتصاد نوین، بانک کارآفرین، بانک خاورمیانه و پست بانک ایران از دسته بانک‌های تجاری بورسی و بانک سامان، بانک آینده، بانک رفاه کارگران، بانک دی، بانک شهر، بانک سرمایه و بانک ایران زمین بانک‌های فرا بورسی می‌باشند.

جدول ۱- حذف و انتخاب نمونه آماری

تعداد کل بانکها	بانکهای حذف شده در مجموع دوره	شرح
۴۰		کل بانکهای بورس اوراق بهادار
	(۸)	حذف به علت ارزش افزوده منفی
	(۶)	حذف به علت فعالیت در خارج از دوره تحقیق
	(۳)	حذف به علت صفر شدن حقوق صاحبان سهام
	(۶)	حذف به علت ادغام و عدم دسترسی به اطلاعات
۱۷		جامعه آماری

منبع: یافته‌های پژوهشگر

مدل‌های پژوهش

برای آزمون فرضیه‌ها از مدل رگرسیون خطی چند گانه در چارچوب روش داده‌های تابلویی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش ۱۷ بانک تجاری که از ابتدای سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ مشغول فعالیت بوده‌اند. برای تفسیر فرضیه‌های اول، دوم و سوم پژوهش به ترتیب از الگوهای (۱)، (۲) و (۳) استفاده شده است.

$$FP_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRS_{it} + \alpha_2 Leverage_{it} + \alpha_3 Tangibility_{it} + \alpha_4 Age_{it} + \alpha_5 Size_{it} + \mu_{it} \quad (1)$$

$$FI_{it} = \beta_0 + \beta_1 CRS_{it} + \beta_2 Leverage_{it} + \beta_3 Tangibility_{it} + \beta_4 Age_{it} + \beta_5 Size_{it} + \mu_{it} \quad (2)$$

$$FS_{it} = \gamma_0 + \gamma_1 CRS_{it} + \gamma_2 Leverage_{it} + \gamma_3 Tangibility_{it} + \gamma_4 Age_{it} + \gamma_5 Size_{it} + \mu_{it} \quad (3)$$

که در آن، متغیرهای وابسته عبارتند از:

FP_{it} : عملکرد مالی که همان نرخ بازده کل دارایی‌ها است و از نسبت خالص سود بر کل دارایی‌های بدست می‌آید (نیکومرام و همکاران، ۱۳۹۳).

FI_{it} : شمول مالی به نوعی بهره‌مندی از خدمات مالی تلقی شده که شامل سه بُعد؛ در دسترس بودن، نفوذ و میزان استفاده از خدمات مالی می‌باشد (سارما^۱، ۲۰۱۵). بُعد دسترسی، نشانگر توانایی خانوارها و بنگاه‌ها برای استفاده از محصولات و خدمات مالی با توجه به محدودیت‌هایی مانند زمان و مسافت است که، شاخص آن تعداد خودپردازها و تعداد شعب بانکی به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر است، بُعد نفوذ اشاره به فراگیری خدمات بانکی دارد که، شاخص آن تعداد حسابهای بانکی به ازاء هر ۱۰۰ هزار نفر اندازه‌گیری می‌شود و در بُعد استفاده، الگوهای مصرف محصولات و

^۱ - Sarma

خدمات مالی مورد توجه است که، شاخص آن تعداد مبادلات هر حساب و میزان استفاده از اعتبارات بانکی می‌باشد. (چینودا و ماشامبا^۱، ۲۰۲۱). در این پژوهش از بُعد در دسترس بودن مدنظر قرار گرفته است (مارسلین و همکاران^۲، ۲۰۲۱).

FS_{it} : ثبات مالی که همان شاخص Z است که از لگاریتم نسبت مجموع بازده دارایی و نسبت سرمایه^۴ بر انحراف معیار بازده دارایی بدست می‌آید (سلیمانی و همکاران، ۱۴۰۰ و بزرگ اصل و همکاران، ۱۳۹۷).
متغیر مستقل عبارتند از؛

CRS_{it} : مسئولیت اجتماعی بر اساس روش ارنست^۵ (۱۹۷۹) و ابوت و مانسن^۶ (۱۹۷۹) بدین صورت است که، اگر یک قلم از اقسام مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها انجام شده باشد، امتیاز یک و اگر افشاء نشده باشد امتیاز صفر داده می‌شود؛ بنابراین تعداد اقلام افشاء شده به کل اقلام قابل افشاء در گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر اساس داده‌های مندرج در گزارشهای سالانه شرکت‌ها، بیانگر امتیاز مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها است (حساس یگانه و برزگر، ۱۳۹۴ و محمدی و کریمی دلدار، ۱۴۰۰).

و متغیرهای کنترلی عبارتند از؛

$Leverage_{it}$: اهرم مالی که از طریق تقسیم کل بدهی بر کل دارایی بدست می‌آید (نیکومرام و همکاران، ۱۳۹۳).
 $Tangibility_{it}$: دارایی‌های مشهود که از طریق تقسیم دارایی‌های غیر جاری بر کل دارایی محاسبه می‌شود (سلیمانی و همکاران، ۱۴۰۰).

Age_{it} : سن شرکت که براساس فاصله زمانی بین تاریخ پذیرش در بورس تا پایان دوره زمانی پژوهش، اندازه‌گیری می‌شود (یزدی و همکاران، ۱۴۰۱)

$Size_{it}$: اندازه شرکت که از طریق لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها محاسبه می‌شود (محمدی و کریمی دلدار، ۱۴۰۰).

نتایج آماری پژوهش

۱-۶. آمار توصیفی

لازم است قبل از تخمین مدل‌های پژوهش در مورد آمار توصیفی و مانایی متغیرها بررسی شود. بنابراین، در جدول ۲، آمار توصیفی متغیرهای پژوهش برای ۱۷ بانک تجاری در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۹۶-۱۴۰۰ نشان داده شده است.

^۱ - Chinoda and Mashamba

^۲ - به‌لحاظ تغییرات در سیستم بانکی در ایران و توسعه حوزه بانکداری توجه به بُعد دسترسی بانکداری دیجیتال و شمول مالی را تفسیر می‌نماید.

^۳ - Marcelin et al

^۴ - نسبت سرمایه، حاصل تقسیم سرمایه پایه به مجموع داراییهای موزون شده به ضرایب ریسک بر حسب درصد است.

^۵ - Ernst

^۶ - Abbott and Manson

جدول ۲- آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	نماد متغیر	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
مسئولیت اجتماعی	CRS_{it}	۰/۴۶۳	۰/۴۸۳	۰/۷۶۶	۰/۱۰۵	۰/۱۵۲	-۰/۲۷۷	۱/۹۳۷
عملکرد مالی	FP_{it}	۰/۱۴۹	۰/۰۹۵	۰/۷۲۸	۰/۱۸۳	۰/۱۴۳	۱/۳۲۵	۴/۹۶۲
شمول مالی	FI_{it}	۰/۰۰۴	۰/۰۰۵	۰/۰۱۷	۰/۰۰۵	۰/۰۱۳	-۰/۹۸۳	۳/۲۱۷
ثبات مالی	FS_{it}	۳/۹۲۳	۳/۸۲۵	۵/۲۳۸	۰/۱۸۴	۰/۳۸۲	۲/۹۲۳	۵/۹۲۱
اهرم مالی	$Leverage_{it}$	۰/۵۹۵	۰/۵۸۶	۲/۶۲۳	۰/۰۳۶	۰/۲۵۹	۱/۹۶۴	۱۴/۵۱۱
دارایی‌های مشهود	$Tangibility_{it}$	۰/۰۰۵	۰/۰۰۲	۰/۰۵۷	۰/۰۰۱	۰/۰۰۸	۳/۱۵۹	۱۵/۱۸۲
سن شرکت	Age_{it}	۲/۸۷۵	۲/۹۴۴	۳/۹۵۱	۱/۰۹۹	۰/۴۲۴	۵/۹۲۳	۱۰/۸۲۸
اندازه شرکت	$Size_{it}$	۱۴/۴۵۳	۱۴/۲۴۲	۲۰/۱۸۸	۱۰/۵۳۲	۱/۵۲۳	۰/۸۵۵	۴/۳۳۳

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آزمون‌های تشخیصی

قبل از برآورد مدل به منظور اطمینان از نتایج تحقیق و ساختگی نبود روابط موجود در رگرسیون و معنی دار بودن متغیرها، از روش دیکی فولر تعمیم یافته بررسی شده است و نتایج در جدول ۲، بیان شده است. با توجه به نتایج جدول ۲، مشخص گردید که تمامی متغیرها در سطح مانا هستند.

جدول ۲، نتایج آزمون ریشه واحد

متغیر	نماد متغیر	آماره آزمون	احتمال
عملکرد مالی	FP	-۵/۷۳۷	۰/۰۰۰
شمول مالی	FI	-۴/۳۷۸	۰/۰۰۰
ثبات مالی	FS	-۵۸/۹۱۴	۰/۰۰۰
مسئولیت اجتماعی	CSR	-۹/۰۹۵	۰/۰۰۰
اهرم مالی	LEV	-۸/۳۴۹	۰/۰۱۰
دارایی‌های مشهود	TANG	-۹/۱۷۳	۰/۰۰۰
سن شرکت	AGE	-۶۹/۵۴۹	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	-۲۱/۹۲۴	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در ادامه، براساس نتایج در جدول ۳، چون سطح معناداری آزمون اف لیمر در همه الگوهای پژوهش کمتر از ۵ درصد است، از این رو رویکرد داده‌های تابلویی در مقابل رویکرد داده‌های تلفیقی استفاده می‌شود.

جدول ۳- نتایج آزمون اف لیمر (چاو)

الگوی	آماره آزمون	سطح معنی داری	نتیجه
اول	۱۲/۳۴	۰/۰۰۰	داده‌های تابلویی
دوم	۱۳/۶۷	۰/۰۰۰	داده‌های تابلویی
سوم	۱۲/۷۸	۰/۰۰۰	داده‌های تابلویی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

و در نهایت، براساس نتایج در جدول ۴، چون سطح معناداری آزمون در همه الگوهای پژوهش بالاتر از ۵ درصد است، از این رو اثرات تصادفی در مقابل اثرات ثابت مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

جدول ۴- نتایج آزمون هاسمن

الگوی	آماره آزمون	سطح معنی داری	نتیجه
اول	۲/۰۳	۰/۵۶	اثرات تصادفی
دوم	۳/۰۹	۰/۷۶	اثرات تصادفی
سوم	۱/۵۶	۰/۶۳	اثرات تصادفی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج تخمین مدل پژوهش

در جدول‌های ۵، ۶ و ۷، نتایج تخمین الگوهای اول، دوم و سوم بیان شده که، مقدار احتمال معنی داری آزمون F ، کمتر از مقدار ۰/۰۵ است و فرضیه H_0 مبنی بر عدم معنی داری کل الگوهای و صفر بودن تمامی ضرایب رگرسیون بطور هم‌زمان رد می‌شود.

آزمون فرضیه اول

با توجه به جدول ۵، متغیر مسئولیت اجتماعی دارای احتمال کمتر از ۰/۰۵ و ضریب ۰/۰۲۰۶ و آماره t ۴/۳۳ است. بنابراین، می‌توان گفت که، متغیر مسئولیت اجتماعی در الگوی پژوهش اثر مثبت و معناداری بر عملکرد مالی در ۱۷ بانک تجاری طی دوره زمانی ۱۳۹۶-۱۴۰۰ داشته است.

جدول ۵- نتایج مربوط به تخمین الگوی اول

متغیر	نماد متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	احتمال
عرض از مبدا	α_0	-۰/۳۰۸	۰/۰۸۸	-۳/۵۰	۰/۰۰۰۵
مسئولیت اجتماعی	CRS_{it}	۰/۰۲۰۶	۰/۰۰۶	۴/۳۳	۰/۰۰۰
اهرم مالی	$Leverage_{it}$	-۰/۱۸۳	۰/۰۵۸۹	-۳/۱۰۷	۰/۰۰۴
دارایی‌های مشهود	$Tangibility_{it}$	۰/۰۹۸	۰/۰۳۳۶	۲/۹۱۷	۰/۰۳۰
سن شرکت	Age_{it}	۰/۱۳۸	۰/۰۶۷۱	۲/۰۵۶	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	$Size_{it}$	-۰/۰۵۶	۰/۰۱۳۸	-۴/۰۵۱	۰/۰۱۰
			F(prob)=۲۳/۶۲(۰/۰۰۰)		
			R ² =۰/۶۷۲		

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۲-۷. آزمون فرضیه دوم:

اما، در جدول ۶، متغیر مسئولیت اجتماعی دارای احتمال کمتر از ۰/۰۵ و ضریب ۰/۰۷۲ و آماره t ۴/۲۳۵ است. بنابراین، می‌توان گفت که، متغیر مسئولیت اجتماعی در الگوی پژوهش اثر مثبت و معناداری بر شمول مالی در ۱۷ بانک تجاری طی دوره زمانی ۱۳۹۶-۱۴۰۰ داشته است.

جدول ۶- نتایج مربوط به تخمین الگوی دوم

متغیر	نماد متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	احتمال
عرض از مبدا	β_0	۰/۱۲۷	۰/۱۵۲	۰/۸۳۵	۰/۱۷۳
مسئولیت اجتماعی	CRS_{it}	۰/۰۷۲	۰/۰۰۴	۴/۲۳۵	۰/۰۰۰
اهرم مالی	$Leverage_{it}$	-۰/۱۱۵	۰/۰۳۵۷	-۳/۲۱۵	۰/۰۰۳
دارایی‌های مشهود	$Tangibility_{it}$	۰/۰۰۷	۰/۰۰۲	۳/۳۲۱	۰/۰۰۶
سن شرکت	Age_{it}	-۰/۰۰۱	۰/۰۰۰۳	-۳/۳۳	۰/۰۰۲
اندازه شرکت	$Size_{it}$	۰/۱۲۳	۰/۰۴۲	۲/۸۹۵	۰/۰۰۴
			F(prob)=۲۱/۸۷(۰/۰۰۰)		
			R ² =۰/۶۵۷		

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۳-۷. آزمون فرضیه سوم:

در نهایت، باتوجه به جدول ۷، متغیر مسئولیت اجتماعی دارای احتمال کمتر از ۰/۰۵ و ضریب ۰/۰۱۹ و آماره t ۳/۲۵۱ است. بنابراین، می‌توان گفت که، متغیر مسئولیت اجتماعی در الگوی پژوهش اثر مثبت و معناداری بر ثبات مالی در ۱۷ بانک تجاری طی دوره زمانی ۱۳۹۶-۱۴۰۰ داشته است.

جدول ۷- نتایج مربوط به تخمین الگوی سوم

متغیر	نماد متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	احتمال
عرض از مبدا	γ_0	۰/۰۰۵	۰/۰۰۱۵	۳/۲۵۱	۰/۰۱۰
مسئولیت اجتماعی	CRS_{it}	۰/۰۱۹	۰/۰۰۴	۴/۲۸۲	۰/۰۰۰
اهرم مالی	$Leverage_{it}$	-۰/۰۷۴	۰/۰۱۸	-۳/۹۲۸	۰/۰۵۱
دارایی‌های مشهود	$Tangibility_{it}$	۰/۰۸۲	۰/۰۲۱	۳/۸۲۷	۰/۰۴۶
سن شرکت	Age_{it}	۰/۱۲۵	۰/۰۴۲	۲/۹۸۲	۰/۰۰۴
اندازه شرکت	$Size_{it}$	-۰/۰۰۷	۰/۰۰۲	-۲/۸۶۷	۰/۰۱۶
			$R^2=۰/۷۵۶$		
			$F(\text{prob})=۲۰/۴۳(۰/۰۰۰)$		

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بحث و نتیجه گیری

هدف اصلی پژوهش مزبور بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی، ثبات مالی و شمول مالی در بانک‌های تجاری با استفاده از روش تابلویی با اثرات تصادفی در طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ بوده و داده‌های پژوهش از ۱۷ بانک تجاری بورسی و فرابورسی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که پس از اعمال محدودیت‌های مورد نظر انتخاب شده‌اند، جمع‌آوری شده است. در فرضیه اول، رابطه‌ی بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی بانک‌های تجاری بررسی شده است. بر این اساس، متغیر مسئولیت اجتماعی اثر مثبت و معناداری بر عملکرد مالی در ۱۷ بانک تجاری طی دوره زمانی ۱۳۹۶-۱۴۰۰ داشته است و این بدان معنا است که، فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی درک مثبتی در ذهن مشتریان بالقوه ایجاد می‌کند که به جذب آنها کمک می‌کند و در نهایت منجر به افزایش عملکرد بانک‌های تجاری می‌شود و به عبارتی گزینه‌ای مثبت در جذب سرمایه-گذاران در بازار بورس می‌باشد. نتیجه به دست آمده در این بخش با مطالعات (حساس یگانه و برزگر، ۱۳۹۴)، (محمدی و کریمی دلداری، ۱۴۰۰) و (نیکومرام، ۱۳۹۳) هم‌سو می‌باشد. در فرضیه دوم، رابطه‌ی بین مسئولیت اجتماعی و شمول مالی بانک‌های تجاری بررسی شده است. بر این اساس، متغیر مسئولیت اجتماعی اثر مثبت و معناداری بر شمول مالی در ۱۷ بانک تجاری طی دوره زمانی ۱۳۹۶-۱۴۰۰ داشته است و افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی سبب رشد تعداد خودپردازها و تعداد شعب بانکی و در دسترس بودن خدمات بانکی و رشد شمول مالی می‌گردد. نتیجه به دست آمده در این بخش با مطالعات (سارما، ۲۰۱۵)، (مارسلین و همکاران، ۲۰۲۱)، (چینوراو ماشامبا، ۲۰۲۱)، (حساس یگانه و برزگر، ۱۳۹۴)، (محمدی و کریمی دلداری، ۱۴۰۰) و (نیکومرام، ۱۳۹۳) هم‌سو می‌باشد. اما، در فرضیه سوم، رابطه‌ی بین مسئولیت اجتماعی و ثبات مالی بانک‌های تجاری بررسی شده است. نتیجه تخمین معرف آن بوده که، متغیر مسئولیت اجتماعی اثر مثبت و معناداری بر ثبات مالی در ۱۷ بانک تجاری طی دوره زمانی ۱۳۹۶-۱۴۰۰ داشته است و افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی سبب ارتباط قوی‌تر بین

بانک و مشتریان آن شده و در نهایت رشد ثبات و پایداری مالی بانک را افزایش دهد. نتیجه به دست آمده در این بخش با مطالعات (سلیمانی و همکاران، ۱۴۰۰)، (بزرگ‌اصل و همکاران، ۱۴۰۰)، (حساس یگانه و برزگر، ۱۳۹۴)، (محمدی و کریمی‌دلدار، ۱۴۰۰) و (نیکومرام، ۱۳۹۳) هم‌سو می‌باشد. در ادامه با توجه به نتایج به دست آمده در این پژوهش پیشنهادهایی بر مبنای یافته‌های پژوهش ارائه می‌گردد؛

- به باتوجه به فرضیه اول، پژوهش پیشنهاد می‌شود؛ بانک‌های تجاری برای بهبود سودآوری و عملکرد در بازار توجه خاصی به مسئولیت اجتماعی شرکتی داشته و در این راستا، بانک مرکزی و دیگر نهادهای نظارتی از راهکارهای تشویقی می‌توانند، استفاده نمایند.
- باتوجه به فرضیه دوم، پیشنهاد می‌شود؛ سرمایه‌گذاران باید قبل از سرمایه‌گذاری در سهام، گزارش‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی را بررسی کنند تا از برنامه‌های توسعه بانک‌ها اطمینان حاصل کنند و به شکلی تضمین شده از سود بالاتری در آینده بهره‌مند شوند.
- باتوجه به فرضیه سوم، پیشنهاد می‌شود؛ دولت باید بانک‌ها را تشویق نماید، که برای دستیابی به سطوح بالاتر ثبات و پایداری مالی، به ویژه در مناطق محروم کشور، به فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی توجه خاص نماید و همچنین قانون‌گذاران باید ثبات بانک‌ها را به‌طور منظم کنترل نموده و فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی را با ارائه انواع مختلف پاداش و صلاحیت‌ها به بانک‌های دارای مسئولیت اجتماعی تشویق نمایند.

فهرست منابع

- اعتمادی، حسین و تاروی‌وردی، یدالله (۱۳۸۵)، "تأثیر نحوه‌ی ارزیابی صورت و وجه نقد بر قضاوت‌های سرمایه‌گذاران حرفه‌ای"، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۴۵(۱)، صص ۲۰-۶۹.
- امری اسرمی، محمد، فاطمه جلالی، فاطمه و فهمیه کاظمی حاجی (۱۴۰۲)، "اثر قدرت و دانش مالی مدیرعامل بر رابطه بین ریسک سازمانی و عملکرد شرکت"، *مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری و حسابرسی*، ۷(۲)، صص ۶۷-۸۶.
- بزرگ اصل، موسی، فرخ برزیده و محمدتقی صمدی (۱۳۹۷)، "تأثیر ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری بر پایداری مالی در صنعت بانکداری ایران؛ رهیافت رگرسیون چندک"، *دانش مالی تحلیل اوراق بهادار*، ۲۲(۳۱)، صص ۲۳-۲.
- پورزندی، محمدابراهیم؛ محمد حسنی و ذبیح الله طاهری (۱۳۹۲)، "آزمون مدیریت سود و ضریب واکنش سود مبتنی بر متغیرهای حسابداری"، *فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۲(۳)، صص ۱۰۹-۱۲۲.

حساس یگانه، یحیی و قدرت اله برزگر (1394)، "مدلی برای افشاء مسئولیت اجتماعی و پایداری شرکت‌ها و وضعیت موجود آن در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران"، فصلنامه بورس اوراق بهادار، ۲۹(۸)، صص ۹۱-۱۱۰.

درک فرنج و هینر ساورد (۱۳۹۵)، (ترجمه محمد صائی)، "کتاب فرهنگ مدیریت"، ناشر؛ کتاب مهربان، چاپ اول.

دعائی، میثم و امین روحانی (۱۳۹۹)، "مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و محدودیت مالی با توجه به چرخه عمر و نقش تعدیل‌گری شرکت‌های وابسته به دولت"، **نشریه برنامه ریزی و بودجه**، ۲۵(۳)، صص ۱۴۷-۱۷۸.

ریاحی بلکویی، احمد (۱۳۸۱)، "تئوری های حسابداری"، انتشارات دفتر پژوهشهای فرهنگی، چاپ اول.
سلیمانی، مولود، فائق احمدی، محمدحسین رنجبر و حمیدرضا وکیلی فرد (۱۴۰۰)، "ارائه مدل پیشنهادی برای سنجش پایداری مالی شرکت با استفاده از روش اکونوفیزیک و شبکه عصبی مصنوعی"، فصلنامه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، ۴۶(۱)، صص ۱-۲۲.

کریمی، زهرا و فرزانه نصیرزاده (۱۴۰۲)، "افشای مسئولیت اجتماعی، آگاهی بخشی قیمت سهام با تاکید بر نقش حاکمیت شرکتی"، **مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری و حسابرسی**، ۶(۲)، صص ۱۹-۴۲.
محمدی، محمد و بهنام کریمی دلدار (۱۴۰۰)، "بررسی تاثیر شاخص های مسئولیت اجتماعی شرکت بر روش های مدیریت ریسک در شرکت های پذیرفته شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران"، فصلنامه چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۴۴(۴)، صص ۱-۲۰.

نیکومرام، هاشم، فریدون رهنمای رودپشتی، عباس طلوعی اشلقی و یوسف تقی پوریان (۱۳۹۳)، "ارزیابی تاثیر اخلاق حرفه‌ای حسابداران مدیریت بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری مدیریت (با استفاده از تکنیک آنتروپی- فاز)"، **مجله حسابداری مدیریت**، ۷(۱)، صص ۶۶-۴۹.

یزدی، روزبه، سیدمحمد رضا خلیل‌زاده، و حسین اسلامی مفیدآبادی (۱۴۰۱)، "نقش نفوذ ذی‌نفعان بر رابطه بین قدرت مدیرعامل و مسئولیت اجتماعی شرکت"، **مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری و حسابرسی**، ۲(۱)، صص ۹۸-۵۹.

Aktas, N., Louca, C. & Petmezas, D. (2019), "CEO Overconfidence and the Value of Corporate Cash Holdings", *Journal of Corporate Finance*, 54(3), PP. 85-106.

Alingham La, R. Sandmo, (2019). "Investment cash flow sensitivity and financial constraint: a cluster analysis approach". *Applied Economics*. 47 (41), PP. 4442- 4457.

Aras, Güler and David Crowther (2009), "Global Perspectives on Corporate Governance and CSR". 1st Edition. London.

Baker, M.; Ruback, R., & Wurgler, J. (2007), "Behavioral Corporate Finance", *Handbook of Corporate Finance: Empirical Corporate Finance*, 1, PP. 145, 86.

- Blinder, A.S. (2014), "After the Music Stopped. The Financial Crisis, the Response, and the Work Ahead", London: Penguin Books.
- Carroll, A.B. (1979), "A Three Dimensional Conceptual Model of Corporate Social Performance", *The Academy of Management Review*, 4(1), PP. 497-505.
- Chinoda, T., & Mashamba, T. (2021), "Financial inclusion, bank competition and economic growth in Africa", *Journal of Economic and Financial Sciences*, 14(1), PP. 9.
- Desai, R.M. – Olofsgård, A. (2006), "The Political Advantage of Soft Budget Constraints", *European Journal of Political Economy*, 22(2): PP. 370–387.
- El Kalak, I., Goergen, M., & Guney, Y. (2020), "CEO Overconfidence and the Speed of Adjustment of Cash Holdings", European Corporate Governance Institute–Finance Working Paper, 663.
- Friedman, M. (1970), "The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits", *New York Times Magazine*, 13 September 1970, PP. 122-126.
- Golob, U., & Bartlett, J. L. (2007), "Communicating about Corporate Social Responsibility: A Comparative Study of CSR Reporting in Australia and Slovenia", *Public Relations Review*, 33(1), PP. 1-9.
- Hoang, L. X., Dang, D. Q., & Tran, T. D. (2020), "The Role of Overconfident CEO to Dividend Policy in Industrial Enterprises", *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 7(7), PP. 361-367.
- Hovakimian, Armen, Opler, Tim and Titman, Sheridan(2001), "The Debt-Equity Choice", *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 36(1), PP. 1-24.
- Jensen, Michael C. (1986), "Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers", *American Economic Review*, 76(2), PP. 323-329.
- Josselin, J. – Padovano, F. – Rocaboy, Y. (2012), "Grant Legislation vs. Political Factors as Determinants of Soft Budget Spending Behaviors. Comparison between Italian and French Regions", *European Journal of Comparative Economics*, 10(3), PP. 317–354.
- Kaiser, K. – Taugourdeau, E. (2013), "The Timing of Elections in Federations: A Disciplining Device against Soft Budget Constraints?", *Public Choice*, 154(3), PP.197–215.
- Kajole, Nanda and Kaur, Mandeep (2016), "Financial Inclusion and Human Development: A cross-country Evidence". *Management and Labour Studies*. 41 (2), PP. 127–153.
- Kornal, János(2014), "The Soft Budget Constraint", *Acta Oeconomica*, 64(1), PP. 25–79.
- Marcelin, I., Egbendewe, A. Y., Oloufadi, D. K., & Sun, W. (2021), "Financial inclusion, bank ownership, and economy performance: Evidence from developing countries. Finance Research Letters", 102322.
- Petterson-Lidbom, P. (2010), "Dynamic Commitment and the Soft Budget Constraint: An Empirical Test", *American Economic Journal: Economic Policy*, 2(3), PP. 154–179.
- Prasad, Ajnesh & Mills, Albert J. (2010), "Critical Management Studies and Business Ethics: A Synthesis and Three Research Trajectories for the Coming Decade", *Journal of Business Ethics*, 9(2), PP. 227-237.
- Razalli, F. & ARashad, M. (2014), "Corporate income taxes and the cost of capital: A correction", *American Economic Review*, 53(1), PP. 433-443.
- Razek, M. A. (2014), "The association between corporate social responsibility disclosure and corporate governance – a survey of Egypt", *Research Journal of Finance and Accounting*, 5 (1) , PP. 93-98.

- Rinawiyanti, Esti. Dwi, Xueli. Huang and Sharif N. As-Saber (2022), "Integrating corporate social responsibility into business functions and its impact on company performance: evidence from the Indonesian manufacturing industry", *Social Responsibility Journal*, 19(1), PP. 5-20.
- Sarma, M. (2015), "Measuring financial inclusion", *Economics Bulletin*, 35(1), PP. 604-611.
- Serinioasan, Miroslav. (2017), "On the determinants of SME capital structure in Central and Eastern Europe: A dynamic panel analysis", *Research in International Business and Finance*, 27(2), PP. 28-51.
- Tjerbo, T. – Hagen, T. (2009), "Deficits, Soft Budget Constraints and Bailouts: Budgeting after the Norwegian Hospital Reform", *Scandinavian Political Studies*, 32(3), PP. 337-358.
- Turker, D. (2009), "How Corporate Social Responsibility Influences Organizational Commitment", *Journal of Business Ethics*, 89(2), PP. 189-204.
- Zafar, Muhammad. Bilal . Sulaiman. Ahmad. Azam and Nawaz, Muhammad (2022), "Does corporate social responsibility yield financial returns in Islamic banking?", *Social Responsibility Journal*, 18(7), PP. 7-23.

The Effect of Corporate Social Responsibility on Financial Performance, Financial Stability and Financial Inclusion

Zynab Rahmanpour¹
Maryam EmamiMibody²

Receive: 04/July/2024

Acceptance: 11/ September/2024

Abstract

Corporate social responsibility is one of the important topics of business ethics, which is concerned with the role of companies in society and is a set of duties and obligations that the company should interpret in order to maintain, care for and help the society in which it operates. The main purpose of this research is to investigate the effect of corporate social responsibility on financial performance, financial stability and financial inclusion in commercial banks using the panel method with random effects during the years 2017 to 2021 and the research data from 17 listed and over-the-counter commercial banks accepted in Tehran Stock Exchange, which were selected after applying the desired restrictions, has been collected. In the first hypothesis, it was determined that social responsibility had a positive and significant effect on financial performance in a commercial bank, and this means that corporate social responsibility activities create a positive perception in the minds of potential customers, which helps attract them and Finally, it leads to an increase in the performance of commercial banks, and in other words, it is a positive option in attracting investors in the stock market. In the second hypothesis, it was determined that social responsibility had a positive and significant effect on financial inclusion in commercial banks, and the increase in corporate social responsibility causes the growth of the number of ATMs and the number of bank branches, the availability of banking services and the growth of financial inclusion. In the results of the third hypothesis, it was determined that social responsibility has a positive and significant effect on the financial stability of commercial banks, and the increase in corporate social responsibility causes a stronger relationship between the bank and its customers and ultimately increases the stability and financial stability of the bank. research innovation; Considering the critical conditions of the country and the growth of the country's banking system towards electronic banking, it is very important to investigate the impact of corporate social responsibility in the activities of banks. Therefore, in this research, the impact of corporate social responsibility on financial performance, financial stability and financial inclusion of commercial banks admitted to the Tehran Stock Exchange has been investigated.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Financial Performance, Financial Stability, Financial Inclusion.

¹ Department of Business Management, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran. faria.hedi@gmail.com

² Department of Accounting, Shahin Shahr Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran (corresponding author). m.emami@shaiu.ac.ir.